

Ouderblik

Diverse gezinsvormen

Inleiding

De dag van vandaag komen er in de samenleving veel diverse gezinsvormen voor. Je mag er niet meer van uitgaan dat de meeste kinderen opgroeien in een zogenaamd traditioneel gezin. Over welke gezinsvormen hebben we het dan? Het online magazine Klasse maakt volgend onderscheid:

De meest voorkomende gezinsvormen:

- Een traditioneel gezin/ kerngezin
- Een nieuw samengesteld gezin
- Een eenoudergezin
- Een gezin met 2 mama's of 2 papa's
- Een pleeggezin
- Een adoptiegezin
- Co-ouderschap na een scheiding
- Een generatiegezin: ouders en kinderen leven in een groter gezinsverband met bijv. grootouders, ooms en tantes,...

Er zijn ook nog enkele andere gezinsvormen die minder voorkomen:

- Mee-oudergezin: 1 of 2 volwassenen, met een eigen gezin, zorgen naast de ouders mee voor de kinderen of zijn nauw betrokken bij de opvoeding.
- Tienergezin: een minderjarige deelt de opvoeding van zijn/haar kind met een andere volwassene (meestal de ouders).
- Begeleid wonen – kindertehuis: kinderen leven in een gezinsvervangende constructie, vaak met wisselende verzorgers of begeleiders.
- Latgezin: 2 volwassenen leven niet samen, maar hebben wel een relatie en samen kinderen.

Sommige scholen hebben nog geen gedragen visie of een beleid op diverse gezinsvormen. De aanpak van de ene leerkracht kan anders zijn dan die van een ander lid van het schoolteam. Dit kan voor ouders en leerlingen voor verwarring zorgen. Nochtans is het belangrijk om hierover na te denken. De school is een rustpunt voor leerlingen op het moment dat hun gezinssituatie verandert.

‘Wat gezin-werkbalans is voor volwassenen, is de gezin-schoolbalans voor kinderen. Een groot deel van hun sociale leven speelt zich daar af en het verkeer tussen gezin en school is poreus: gezinsproblemen hebben uitlopers naar het onderwijs (schoolresultaten hangen samen met gezinsrelaties) en onderwijsprocessen kunnen verhoudingen in het gezin doorkruisen (‘Mijn

plusmoeder is vriendelijker tegen mij dan mijn moeder, waarom mag zij dan niet mee naar het oudercontact?')¹

Gezinsbeleid

In nogal wat scholen is er geen duidelijk visie over het omgaan met diverse gezinsvormen. De realiteit toont nochtans dat de diversiteit aan gezinsvormen toeneemt. Het is dus nuttig om een gezinsbeleid te maken waarin de visie en afspraken opgelijst staan. De school kan niet ingaan op alle concrete noden van de ouders, maar kan wel begrip en respect tonen voor de verschillende situaties. Ook in de concrete klaspraktijk is het belangrijk om aandacht te hebben voor diverse gezinsvormen. Bepaalde klasafspraken worden ook best opgenomen in het gezinsbeleid van de school, zodat dit voor alle klassen hetzelfde is (bv. hoeveelheid nieuwjaarsbrieven).

Een belangrijk uitgangspunt van het gezinsbeleid is dat de noden van het kind centraal staan. Het is goed om de beide ouders als partners in de opvoeding te blijven zien, waarbij communiceren en samenwerking belangrijk is. Ontvang beide ouders met respect en openheid.

Tegelijk kan de school ook haar grenzen afbakenen met het gezinsbeleid. Het is niet de bedoeling dat de school een faciliterende rol opneemt bij praktische problemen (bv. doorgeven bagage,...) of extra verslagen of documenten opmaakt voor één ouder. De school neemt best een neutrale positie in en probeert dus ook geen conflicten op te lossen of partij te kiezen. Hiermee krijgt het kind ook het signaal dat de school een neutrale plaats is waar het terecht kan.

Daarnaast is het natuurlijk ook belangrijk dit beleid te communiceren naar ouders bv. via een infomoment, het schoolreglement of de schoolwebsite. Door hierover te communiceren zullen ouders beter begrijpen waarom de school op een bepaalde manier reageert en voelen ze zich zelf beter begrepen.

Een gezinsbeleid biedt voordelen voor alle betrokken partijen: leerlingen, ouders, leerkrachten en directie.

Voor leerkrachten en directie

- Het is een richtinggevend kader, waarop men in geval van twijfel of twist kan terugvallen. Het bakent de grenzen van de school af zodat scholen niet meegezogen worden in een conflict.
- Het is een duidelijk handelingskader voor elke individuele leerkracht. Hij/zij weet hoe te reageren.
- Doordat alle leerkrachten/directie op dezelfde manier reageren, kan er geen onenigheid ontstaan tussen leerkrachten.

¹ Buysse, I., Mertens, N. & Matthys, K. (2018). *Divers gezin(d). Omgaan met het nieuwe gezin op school*. Kalmthout: Pelchmans Pro

- Het zet aan tot alertheid in het omgaan met diverse gezinnen, het heeft een positieve sensibiliserende rol.

Voor ouders en leerlingen

- Er is duidelijkheid omtrent de aanpak van de school, al van bij de inschrijving.
- Het is een kader waarop ouders kunnen terugvallen als ze iets niet weten.
- Een ouder is niet afhankelijk van de goodwill van elke afzonderlijke leerkracht.
- Een ouder moet niet elk jaar opnieuw afspraken maken met de individuele leerkrachten, er is één schoolbrede aanpak.

Communicatie

Het is nodig om als school doordacht om te gaan met de manier waarop ouders geïnformeerd en betrokken worden. Positieve contacten met ouders starten namelijk bij een goede communicatie. Zo is het zinvol om verschillende communicatiekanalen te voorzien, zodat ouders kunnen kiezen welke kanalen voor hen het handigst en meest haalbaar zijn. Onderschat het belang van informele communicatie niet! Kleine dagdagelijkse contacten werken sterk drempelverlagend en zorgen er voor dat ouders en school elkaar leren kennen. Voor meer informatie over communicatie met ouders: zie de [ouderblik digitale communicatie](#) en de [ouderblik schriftelijke communicatie](#).

Specifiek voor ouders in diverse gezinssamenstellingen zijn elektronische communicatiekanalen interessant. Gescheiden ouders krijgen beiden een login en hebben gelijktijdig dezelfde info. Door naar beide ouders afzonderlijk te communiceren, kan de school er van uitgaan dat beiden op de hoogte zijn van bijvoorbeeld oudercontacten, rapporten enz. Uiteraard is ook hier enige voorzichtigheid nodig: ga er niet van uit dat elke ouder de mogelijkheden of kennis heeft om elektronische communicatiekanalen te gebruiken. Bekijk samen met de ouders de mogelijkheden (bv. bij het inschrijvingsgesprek).

De rol die kinderen spelen in de communicatie tussen ouders en school is een belangrijk aandachtspunt. Het algemeen advies is om kinderen niet in te schakelen als boodschapper bij de communicatie tussen ouders en school. De communicatie opvolgen is de verantwoordelijkheid van de school en de ouders. Zeker in moeilijke omstandigheden zoals echtscheidingen, betalingsproblemen, enz. zou het kinderen voor onmogelijke situaties kunnen plaatsen. Het kind moet kunnen loyaal blijven aan beide ouders als het dat wil, ook al is er een strijd tussen de ouders.

Naast het voorzien van verschillende communicatiekanalen is het ook belangrijk om in de communicatie aandacht te besteden aan diverse

gezinsvormen. Let bijvoorbeeld op aanspreektitels in brieven, nota's, uitnodigingen enz. Voorzie een genderneutrale aanspreking zoals 'ouder'.

Uitoefening van het ouderlijk gezag

(uittreksel uit: De Paduwa, M. & Van Den Bussche, S. (2017). De GOI-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan. *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*. 2017-2018 (4-5).

1. Gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag

Sinds de wet van 13 april 1995 (BS 24 mei 1995) betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag is dit de basisregel. Het gezagsco-ouderschap betekent dat beide ouders samen het ouderlijk gezag uitoefenen en dit staat los van een verblijfsregeling. Dit principe geldt ongeacht of de ouders gehuwd, samenwonend, gescheiden ... zijn. Dus ook niet-samenlevende ouders oefenen in principe het gezag gezamenlijk uit. Wanneer er sprake is van gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, geldt het vermoeden van instemming. Elke ouder die een handeling stelt, wordt geacht dit te doen met instemming van de andere ouder.

Als derde hoeft je dus niet steeds het akkoord van beide ouders te hebben. Dit vermoeden speelt voor elke handeling, zowel dagdagelijkse beslissingen (maaltijden op school, uitstap ...) als meer fundamentele beslissingen over de opvoeding van kinderen (schoolkeuze, studiekeuze ...).

Als de school echter weet heeft van een onenigheid tussen de ouders met betrekking tot een specifieke beslissing, mag er niet worden uitgegaan van een vermoeden van instemming. In dat geval is het noodzakelijk de toestemming te bekomen van beide ouders. Dit leidt tot een praktische regel: de school mag zich baseren op beslissingen van een van de ouders. Enkel als de school er ernstig aan twijfelt of de andere ouder hiermee akkoord gaat, moet de school weigeren de beslissing van de ene ouder uit te voeren, tot er een uitdrukkelijk akkoord is van de andere ouder. Indien de ouders het onderling oneens zijn, kan de familierechter een beslissing nemen op basis van het criterium 'belang van het kind'. Het is aan de ouder die zich benadeeld voelt om de zaak aanhangig te maken bij de jeugdrechtbank.

2. Exclusief ouderlijk gezag

Een rechter kan beslissen om de uitoefening van het ouderlijk gezag exclusief aan een van beide ouders op te dragen. Hij kan daarbij bepalen dat ofwel het ouderlijk gezag volledig wordt overgedragen aan de ene ouder, ofwel dat een aantal belangrijke beslissingen toch nog moeten worden genomen door beide ouders samen, ondanks het feit dat het ouderlijk gezag aan een van beiden wordt toegekend. De rechter neemt deze beslissing in gevallen waar de communicatie tussen ouders zoek is, waar er voortdurend betwistingen zijn over belangrijke beslissingen ... De ouder die bij rechterlijke beslissing niet langer belast is met het ouderlijk gezag, behoudt het recht op toezicht op de opvoeding. Deze ouder heeft dus het opeisbaar recht om bij derden (zoals de school) alle nuttige inlichtingen in te winnen in verband met de opvoeding van zijn of haar kind. Daarnaast heeft deze ouder ook steeds het recht zich tot de familierechtbank te wenden om een beslissing genomen door de andere ouder aan te vechten.

Uitoefening van het ouderlijk gezag

(uittreksel uit: De Paduwa, M. & Van Den Bussche, S. (2017). De GOI-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan. *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*. 2017-2018 (4-5).

3. Ontzetting uit het ouderlijk gezag

De wet van 18 april 1965 betreffende de jeugdbescherming voorziet in artikel 32 een mogelijkheid om ouders te ontzetten uit het ouderlijk gezag, zij het in uitzonderlijke omstandigheden. Een ouder die ontzet is uit het ouderlijk gezag, verliest daarmee alle rechten die uit het ouderlijk gezag voortvloeien, inclusief het recht op informatie. Indien er sprake is van exclusief ouderlijk gezag of ontzetting, dient er een vonnis te worden voorgelegd.

4. Voogden

Indien een leerling geen ouders (meer) heeft, hetzij door overlijden, hetzij ze ontzet zijn uit het ouderlijk gezag, dan wordt een voogd aangesteld. Deze voogd vertegenwoordigt dan de minderjarige en het ouderlijk gezag wordt vervangen door het voogdijgezag. De school voert beslissingen van de voogd uit en de voogd geniet van een recht op informatie zoals de ouders.

5. Pleegouders

Pleegouders moeten dagdagelijkse en soms dringende beslissingen nemen. Het statuut voor pleegouders voorziet dat zij deze beslissingen zelf kunnen nemen, in het belang van het kind. Het gaat hier bijvoorbeeld over de keuze van een hobby van een kind of de toestemming om op schoolreis te gaan. Bij belangrijke beslissingen in het leven van een kind, onder meer rond de keuze van het schoolnet of levensbeschouwing, is de stem van ouders doorslaggevend. Dat betekent dat ouders, ook door de school, zoveel mogelijk betrokken blijven bij de opvoeding van hun kind. Maar ouders kunnen deze verantwoordelijkheden ook overdragen naar de pleegouders.

6. Stiefouders/plusouders

Stiefouders/plusouders kunnen wettelijk gezien geen uitoefenaars zijn van het ouderlijk gezag. Zij kunnen dus enkel worden geïnformeerd mits uitdrukkelijke toestemming van beide ouders of de meerderjarige leerling.

7. Meerderjarigen

Meerderjarigen en ontvoogde leerlingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun daden en nemen zelf beslissingen aangaande hun schoolloopbaan. Zij kunnen ook zelf de nodige documenten ondertekenen. Communicatie met de ouders kan enkel gebeuren met uitdrukkelijke toestemming van de meerderjarige leerling.

Verblijfs- of omgangsregeling

(uittreksel uit: De Paduwa, M. & Van Den Bussche, S. (2017). De GOI-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan. *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*. 2017-2018 (4-5).

De verblijfs- of omgangsregeling staat los van de uitoefening van het ouderlijk gezag. Indien er sprake is van gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag, betekent dit niet dat er dan automatisch sprake is van een bilocatie, ofwel weekom- weekregeling. Indien de school op de hoogte is van een uitgewerkte regeling, dient deze te worden gerespecteerd. Indien er geen uitgewerkte regeling is, mag elk van de ouders het kind op school komen afhalen.

Enkele concrete situaties

In wat volgt gaan we in op een aantal concrete situaties waar het goed is om extra aandacht te besteden aan de diversiteit aan gezinsvormen.

Inschrijvingen

Het inschrijvingsmoment is het eerste en in sommige gevallen het enige moment waarbij contact is met de ouders. Het is dus cruciaal om dit moment niet snel af te handelen, maar om tijd en ruimte te maken om de ouders te leren kennen. Als ouders zich welkom voelen, wordt er een basis gelegd voor een vertrouwensrelatie. Het is duidelijk dat dit moment dus meer moet omvatten dan enkel de administratieve afhandeling van de inschrijving.

Let bij de ontvangst van de ouders en in het inschrijvingsformulier op genderneutraliteit. Zo kunnen vervelende en ongemakkelijke situaties voorkomen worden. Probeer discreet te zijn en respect te hebben voor de privacy van ouders. Vraag bijvoorbeeld of de ouders op hetzelfde adres wonen in plaats van te vragen naar een scheiding. Als de ouders niet op hetzelfde adres wonen, vraag dan of er een gezamenlijke uitoefening is van het ouderlijk gezag en of er een verblijfs- en omgangsregeling is. Het is nodig om hier als school zicht op te hebben, zodat bij problemen enkel de verantwoordelijke ouder moet aangesproken worden (en dus niet de andere ouder of het kind). Ouders kunnen er natuurlijk zelf voor kiezen of ze bepaalde vragen wel of niet willen beantwoorden. Maar in het kader van een goede samenwerking, is het wel zinvol om zicht te hebben op de gezinssituatie. Maak ook afspraken over wie de schoolfactuur zal ontvangen.

Omdat gezinssituaties en samenstellingen kunnen wijzigen doorheen de schoolloopbaan van een kind, is het best om de gegevens over de gezinssituatie elk jaar opnieuw te laten invullen. Geef bij inschrijving ook mee aan de ouders dat ze best de school zelf informeren als er wijzigingen zijn rond ouderlijk gezag en verblijfs- en omgangsregeling.

Voor meer informatie over onthaalbeleid: zie [ouderblik onthaalbeleid](#). Voor een voorbeeld van inschrijvingsformulier en standaardbrief om te versturen naar de 2e ouder die niet aanwezig is op het inschrijvingsmoment: http://omgaanmetvechtscheiding.be/inschrijvingsbundel_V3.pdf. Let op, indien het gaat over het toestemming geven aan een nieuwe partner van één van beide ouders om informatie te krijgen of het oudercontact bij te wonen, is de toestemming van beide wettelijke ouders nodig (behalve als één ouder het ouderlijk gezag heeft).

Oudercontact

Bij een oudercontact wisselen leerkracht en ouders informatie uit over het kind, om de schoolloopbaan van het kind zo vlot mogelijk te laten verlopen. De praktische organisatie van een oudercontact kan een school en ouders wel voor uitdagingen stellen. Let bijvoorbeeld op de toegankelijkheid van het oudercontact. Het kan handig zijn een kinderopvang te organiseren op school. Of werk met inschrijvingen (en een strak tijdsschema) zodat ouders een babysit kunnen regelen. Dat is voor veel ouders handig, maar voor een aantal ouders misschien een noodzakelijke voorwaarde om te kunnen deelnemen.

Vraag aan gescheiden ouders om gezamenlijk naar het oudercontact te komen. Zo kan de onderlinge afstemming vlotter gebeuren en kunnen onduidelijkheden of verkeerde interpretaties vermeden worden. De school geeft hiermee het signaal dat de ouders een gezamenlijke opvoedingsverantwoordelijkheid hebben en dat de school beide ouders als gelijkwaardig ziet om die verantwoordelijkheid op te nemen. Toon tegelijk begrip als het toch niet haalbaar blijkt om gezamenlijk naar het oudercontact te komen. Voorzie dan de mogelijkheid om afzonderlijk te komen. Als één van de ouders een andere persoon meebrengt naar het oudercontact (plusouder, vriend(in), grootouder, ...), beschouw dat als een verrijking. Een betrokken netwerk rond het kind is positief. Weet wel dat hiervoor de toestemming nodig is van beide wettelijke ouders.

Voor meer informatie over het praktisch organiseren van een oudervriendelijk oudercontact: zie [ouderblik oudercontact](#).

Als ouderwerking

Het is goed om als ouderwerking ook alert te zijn voor diverse gezinsvormen. Zo bouw je zeker geen ongewenste drempels op.

Wat aandachtspunten:

- Denk na als je uitnodigingen verstuurt voor de vergaderingen of activiteiten van de ouderwerking. Vermijd stereotype afbeeldingen en let op de aanspreektitel (bv. beter 'beste ouders' dan 'beste mama en papa')
- Denk na over het soort activiteiten dat jullie organiseren. Een moederdagontbijt of een klusjesdag voor papa's is een stereotype invulling en kan confronterend zijn voor kinderen en hun gezin. Probeer steeds de activiteiten voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk te maken. Denk dus bijvoorbeeld ook aan de plusouders, grootouders enz.
- Denk na over de praktische gevolgen van de georganiseerde activiteiten. Dat geldt ook voor de vergaderingen van de ouderwerking zelf. Een paar suggesties die de drempel zo laag mogelijk maken: kinderopvang voorzien, geen eigen materialen laten meebrengen of eigen aankopen verwachten, variëren in tijdstip en weekdag van activiteiten, ... Deze drempelverlagende acties zijn voor veel ouders handig en voor sommige ouders een noodzakelijke voorwaarde om te kunnen deelnemen.
- Kondig activiteiten ruim op voorhand aan. Dat geeft ouders de mogelijkheid om de praktische en organisatorische puzzel te maken
- Probeer zoveel mogelijk de communicatiekanalen van de school te gebruiken (bv. de online communicatiekanalen van de school). Zo kan je ook de afspraken opvolgen die de ouders met de school maakten rond communicatie. Dit kan problemen vermijden bij bijvoorbeeld gescheiden ouders.
- Probeer niet zelf te bemiddelen of tussen te komen bij moeilijke gezinssituaties. Zorg dat je als ouderwerking (of als ouder in de ouderwerking) weet naar wie je best doorverwijst (zowel schoolintern als schoolextern).

Bibliografie

Coopmans, F., De Keyser, H., & Van Den Bussche, S. (2011). *De rechtspositie van kinderen en ouders in het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Een gids voor correcte omgang en communicatie*. Schoolbeleidscahier 3, Brussel: GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.

De Paduwa, M. & Van Den Bussche, S. (2017). De GO!-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan. *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*. 2017-2018 (4-5).

Buysse, I., Mertens, N. & Matthys, K. (2018). *Divers gezin(d). Omgaan met het nieuwe gezin op school*. Kalmthout: Pelchmans Pro

<https://www.klasse.be/6952/leerlingen-groeien-niet-op-i-traditioneel-gezinn/>

<https://www.klasse.be/7005/gezinsbeleid-op-school-zet-leerling-altijd-centraal/>

<https://www.klasse.be/7011/respecteert-jouw-school-alle-gezinsvormen/>

http://omgaanmetvechtscheiding.be/Inschrijvingsbundel_V3.pdf